

Notita autobiografica

M-am nascut in 1940 la Cluj. Copilaria si adolescenta mi-am petrecut-o la Turda. Acolo am facut si liceul. Pe urma am ajuns la Universitatea din Timisoara, la facultatea de matematica si fizica pe care am absolvit-o in 1964. In acelasi an am emigrat in Israel, cu familia (parintii si sora) si ne-am stabilit la Petach-Tikva, 15 km est de Tel-Aviv.

Am fost profesor de matematica, statistica si cercetare operationala la Colegiul Tehnologic al Univ. din Tel-Aviv; in paralel am fost profesor de matematica si la Institutul Pedagogic (cu profil tehnologic) din Tel-Aviv. In anul 2006 am iesit la pensie. Sunt casatorit si am doi baieti: Michael si Amir si doua nepoate: Inbal si Shira.

Am inceput sa-mi scriu amintirile in urma cu doi ani. De fapt, cartea nu e organizata pe capitole, ci pe "cicluri". Primele doua cicluri, intitulate respectiv: "Amintiri din Turda" si "Amintiri din Timisoara" sunt scrise in limba romana.

Ciclul al treilea, intitulat "Tordai emlekek" e scris in limba maghiara. Ultimul ciclu, intitulat "Zichronot" e scris in limba ebraica (ivrit).

Tomi Reich

Amintiri din Timișoara

Orașul de pe Bega

Orașul studenției mele, Timișoara, are o istorie lungă, de cel puțin opt secole. Primul document care atestă existența orașului datează din anul 1212.

În anul 1552, turcii au cucerit orașul, care a rămas sub stăpânire otomană până în 1716. În acest an, o puternică armată austriacă sub comanda prințului Eugen de Savoya, a eliberat orașul și regiunea Banat în întregime. Orașul (ca și Banatul) a fost anexat de Imperiul Austriac. În jurul anului 1865 imperiul și-a schimbat numele, devenind Imperiul Austro-Ungar.

Revoluția industrială a ajuns la Timișoara pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea; în secolul al XIX-lea orașul s-a dezvoltat vertiginos, devenind un mare centru industrial și comercial. În prima jumătate al secolului 20, Timișoara era cunoscută ca un oraș frumos, curat, cosmopolit, cu multe parcuri și foarte bine administrat. Turști și oameni de afaceri din Germania și Austria, care veneau la Timișoara, o numeau "Mica Vienă".

Când eu am ajuns la Timișoara, în a doua jumătate a anilor 50 din secolul trecut, - dictatura comunistă și-a pus deja "amprente" pe oraș. La prima

vedere totul părea normal, dar cine avea ochi, urechi și puțină minte își putea da seama că sub fațada lustruită se ascundeau multe și grave deficiențe. Guvernele comuniste se lăudau că ele dezvoltă țara în mod armonios și planificat. Nimic nu era mai departe de adevăr !

La Timișoara, de exemplu, orașul se dezvolta, dar rețeaua de apă nu a fost dezvoltată proporțional și concomitent, pentru a face față cerințelor. Rezultatul a fost că în multe cartiere ale orașului, în timpul zilei, apa "urca" numai până la etajul al doilea. Cei care locuiau mai sus, trebuiau să se scoale cu noaptea'n cap pentru a se spăla sau pentru a umple câteva găleți cu apă.

Problema locuințelor era deasemenea extrem de acută. Guvernul comunist construia mereu fabrici și uzine (căci în conformitate cu teoria marxist-leninistă, baza economiei trebuia să fie industria), dar foarte puține locuințe. La rândul ei, industria cerea multe brațe de muncă, pe care orașele nu le puteau furniza. Pentru a rezolva problema, guvernul încuraja pe tinerii săteni să migreze la oraș pentru a lucra la noile întreprinderi. Și ei veneau: cu sutele, cu miile și cu zecile de mii; și acești oameni trebuiau să locuiască undeva ! Rezultatul acestei politici a fost catastrofal: pe de o parte, România nu a devenit niciodată o adevărată țară industrială; pe de altă parte, agricultura (adevărata bază a economiei române) a rămas fără brațe de muncă.

Iarna era perioada cea mai grea. Încălzirea locuințelor era foarte problematică. Clădirile cu încălzire centrală erau relativ puține, dar și în acestea, instalația funcționa doar câteva ore pe zi. Majoritatea locuințelor necesitau lemne sau cărbuni, dar aceste produse erau greu de obținut. Pentru a economisi cu încălzirea și cu electricitatea, oamenii mergeau devreme la culcare. Iarna se întuneca devreme și majoritatea străzilor erau prost iluminate. După ora opt, aproape că nu vedeai oameni pe stradă. Orașul era întunecat, rece și trist.

Eu, personal, eram convins că principala preocupare a guvernului era născocirea de regulamente și legi menite să facă viața cetățeanului de rând cât mai grea, cât mai opresivă, cât mai mizerabilă. Eram absolut sigur că erau mulți care gândeau la fel, dar împărtășirea gândurilor era pe atunci o îndeletnicire foarte periculoasă. "Unchiul Secu" era prezent peste tot...

Dar erau, totuși, și oameni care trăiau foarte bine ! Cine ? "Nomenclatura", bineînțeles (funcționarii și activiștii de partid, ofițerii de securitate, ofițerii superiori ai armatei și miliției și mulți alții de teapa lor). Aceștia, în afară de faptul că aveau salarii bune, aveau acces și la "magazinele speciale" rezervate numai nomenclaturii. În aceste magazine - bine ascunse de văzul lumii - puteai găsi produsele cele mai extravagante, la prețuri derizorii !

Iată câteva exemple: șampanie și coniac din Franța, whisky din Scoția, vinuri din Ungaria, ciocolată din Belgia, produse lactate din Olanda, caviar din Rusia,

măslina din Grecia, portocale din Israel, pantofi din Italia, ceasuri din Elveția, aparate de fotografiat din Germania, radio-tranzistoare și magnetofone din Japonia, țigări Chesterfield și Kent din Statele Unite, etc., etc., etc... Marea majoritate a populației habar n-avea de existența acestor magazine !

Nomenclatura timișoreană locuia în câteva străzi frumoase și liniștite, apropiate de centrul orașului; cea mai exclusivă și mai elegantă fiind strada Trandafirilor. Odată, trecând pe acolo cu un coleg, acesta a remarcat: "Aici locuiește clasa stăpânitoare a unei societăți care pretinde că vrea să desființeze clasele sociale."

Până în anul 1948 Timișoara avea doar un singur institut de învățământ superior: Politehnica. În anii 1949-1950 s-au înființat încă două institute de acest gen: Institutul de Medicină și Farmacie și Institutul Pedagogic (acest institut a devenit mai târziu Universitatea din Timișoara). În a doua jumătate a anilor 50, când eu mi-am început studiile universitare, Timișoara avea deja o fermă reputație de oraș universitar. Studenții timișoreni erau veseli, gălăgioși și optimiști, ca toți studenții din lume. Vorbeau un jargon de-al lor și erau foarte talentați la născocirea a tot felul de porecle, cântece și poezii cu umor sarcastic și usturător.

Primul meu an la Timișoara a coincis cu instalarea primului semafor în centrul orașului. Semaforul era operat manual, de un milițian, care supraveghea circulația dintr-o cabină circulară. Baza cabinei – până la o înălțime de circa un metru – era făcută din beton, restul fiind făcut din plexiglas transparent. Cum în jargonul studentesc milițianul era poreclit "curcan" și cabina semăna cu un borcan, era firesc și logic ca milițianul care opera semaforul să fie poreclit "curcanu'n borcan" !

Admiterea la Politehnică și la facultatea de Matematică și Fizică a Universității se făcea pe baza examenelor concurs. Erau șase examene de acest fel: Matematica (scris și oral), Fizica (scris și oral), Limba și Literatura Română (scris) și Limba Rusă (oral). Examenul de Limbă și Literatură Română era considerat ușor (în comparație cu examenele de matematică și fizică). Candidatul primea câteva subiecte, din care trebuia să aleagă unul și să-l dezvolte. Subiectul pe care eu l-am ales a fost: "Lumea satului în poezia lui George Coșbuc". Mi-a mers bine și am primit nota zece.

Câteva săptămâni mai târziu, când eram deja student, mi-a căzut în mână un exemplar din ziarul studenților. În rubrica intitulată "Perle" am citit următoarele: Un candidat, care la examenul de Limba și Literatura Română a ales același subiect, a afirmat nici mai mult, nici mai puțin că versul: "Doar vreun câine'n somn mai latră răgușit" (din "Noapte de vară") înseamnă "zvonurile chiaburești"!!

Un alt candidat, care a scris despre romanul lui Mihail Sadoveanu: "Venea o moară pe Siret" a afirmat că subiectul romanului era următorul: Într-un sat din

Moldova, țărani săraci, sub conducerea lui Siret, au hotărât să întemeieze o gospodărie colectivă. Pe de altă parte, chiaburii satului (cei răi și ticăloși), sub conducerea lui Venea, se opuneau îndârjit. Și atunci Venea l-a omorât pe Siret și din acest motiv, romanul poartă titlul:

"Venea **omoară** pe Siret" !!